

ناتوی عربی؛ بایدها و نبایدها

مولفان:

مهدی نجاتی پور

محمد جواد امجدی

انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

۱۴۰۳

سرشناسه	: نجاتی پور، مهدی، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور	: ناتوی عربی؛ بایدها و نیایدها / مولفان مهدی نجاتی پور، محمدجواد امجدی.
مشخصات نشر	: تهران: ارتش جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۲ ص: جدول.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۸۳۳-۰۵۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۴۲-۲۶۲.
موضوع	: کشورهای عربی -- روابط خارجی Arab countries -- Foreign relations کشورهای عربی -- روابط خارجی -- پیمان نامه ها Arab countries -- Foreign relations -- Treaties خاورمیانه -- روابط خارجی Middle East -- Foreign relations
شناسه افزوده	: امجدی، محمدجواد، ۱۳۵۸
شناسه افزوده	: دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، انتشارات دافوس
اطلاعات رکورد	: فبا
کتابشناسی	

عنوان: ناتوی عربی؛ بایدها و نیایدها

مولفان: مهدی نجاتی پور و محمدجواد امجدی

طراح جلد: علیرضا اکبرپور

صفحه آرای: هدی مسگران

ناشر: دافوس

شمارگان: ۱۰۰۰

تعداد صفحه: ۲۶۲ ص

نوبت چاپ: چاپ اول

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳

چاپ و صحافی: مدیریت چاپ، انتشارات و فصلنامه دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

قیمت: ۲۸۰۰۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، میدان پاستور، خیابان دانشگاه جنگ، دانشگاه فرماندهی و ستاد، انتشارات دافوس

تلفن: ۶۶۴۷۰۴۸۶-۰۲۱، ۰۲۱-۶۶۴۱۴۱۹۱

مسئولیت صحت مطالب بر عهده مؤلفان می باشد.

کلیه حقوق برای دافوس آجا محفوظ است. (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

با نگاهی به گذشته، می‌توان گفت که طرح ائتلاف و پیمان منطقه‌ای در بین کشورهای عربی موضوع تازه‌ای نیست؛ از ۱۹۵۰ و امضای پیمان همکاری‌های نظامی بین کشورهای عضو اتحادیه عرب گرفته تا ۱۹۸۵ که اعضای شورای همکاری خلیج فارس کوشش نمودند یک واحد نظامی شکل دهند یا در سال ۲۰۱۵ که اعضای اتحادیه عرب تصمیم گرفتند «نیروی مشترک عربی» ایجاد نمایند. طرحی که تا امروز جنبه عملیاتی بخود نگرفته است. حتی در دوره ریاست جمهوری باراک اوباما، طرح ناتوی عربی تا مرحله برگزاری چند نشست دیپلماتیک هم عملی گردید، ولیکن سرنوشتی جز شکست به همراه نداشت. در طول سالیان گذشته کشورهای عربستان سعودی و امارات عربی متحده که خویش را زخم خورده از موشک‌ها و پهپادهای آنه رالله یمن دیدند و همچنین تل آویو که شاهد خیل کثیری از موشک‌های مقاومت فلسطینی در سال ۲۰۲۱ رده، کوششی دوباره را برای بوجود آوردن ائتلافی نظامی شروع کرده‌اند، طرحی که اگر چه نباید از آن غافل شد ولیکن چالش‌های زیادی را در برابر خود می‌بیند، ایده‌ای که همیشه رقابت‌های درون گروهی را به عنوان منافع این کشورها موفقیت آن را ناممکن نموده است. اختلافات درونی کشورهای عربی و دوست‌گی در محور قطر (اخوان المسلمین) و عربستان سعودی اگرچه بعد از نشست العلامی عربستان کمتر شده است، اما همچنان مانعی بزرگ بر سر راه شکل‌گیری یک ائتلاف همه‌جانبه است. از سوی دیگر، ریاض و تل آویو با وجود آنکه روابط پشت‌پرده و محرمانه میان خود را بسط داده‌اند و روابطشان را با هم (غیر رسمی) عادی کرده‌اند، عربستان سعودی همچنان به طور رسمی از سازش با اسرائیل حرفی به میان نیاورده است (به ویژه پس از حمله رژیم صهیونیستی به غزه و واکنش شدید کشورهای اسلامی و نیز عربستان سعودی، منجر به قطع همین روابط غیررسمی گردید). قرارگیری در یک ائتلاف مشترک نظامی با کارکردهای گسترده، قبل از برطرف شدن این مانع بعید به نظر می‌رسد. همچنین، اگرچه کشورهای مصر، اردن، امارات عربی متحده و بحرین در چارچوب کمپ دیوید و پیمان ابراهیم، معاهده صلح با رژیم صهیونیستی را امضا و روابط دیپلماتیک برقرار نمودند اما هنوز هیچ‌گونه ائتلاف نظامی رسمی تشکیل نگرفته و در برنامه‌های همکاری نظامی شرکت نکرده‌اند.

با وجود این اختلاف‌ها، یکی از انگیزه‌های قوی ایجاد این ائتلاف متأثر از سیاست کاهش حضور نظامی ایالات متحده در منطقه غرب آسیا است که در دوران ریاست جمهوری باراک اوباما (سیاست نگاه به شرق) و دونالد ترامپ دنبال می‌گردید. به عبارتی رژیم صهیونیستی و کشورهای عرب منطقه در پی تشکیل هرچه سریع‌تر یک ائتلاف همه‌جانبه عبری-عربی می‌باشند تا به اصطلاح خلاء حضور ایالات متحده را در برابر آن چه تهدید جمهوری اسلامی ایران می‌خوانند، پر نمایند. ائتلافی که جهت تشکیل گردیدن، ابتدا احتیاج به اتحاد کشورهای عربی و کنار گذاشتن دشمنی درونی بین خود آن‌ها دارد. کشور مصر که زمانی با قرارداد کمپ دیوید به به میانجی‌گری دولت‌های عربی و اسرائیل مبدل شده بود، جایگاه خویش را از دست داده و قدرت و نفوذ اعراب خلیج فارس، امارات متحده عربی و عربستان سعودی را تحمل نمی‌کند. نیز بودای سروری دنیای عرب را در سر می‌پروراند. قطر برای سال‌ها در تحریم اقتصادی و تجاری اسلامی به سبیری عربستان بوده است. اگر چه عمان هرچند در سال‌های اخیر با جمهوری اسلامی ایران و رژیم صهیونیستی ارتباط داشته اما با پیگیری سیاست بی‌طرفی، هیچ‌گاه درگیر این تقابل نشده است. کشور عراق هم بعد از سقوط صدام، ارتباطی تنگاتنگ با تهران دارد و لبنان نیز با حضور کنشگری توانا، به نام حزب الله که از حمایت گسترده مردمی هم برخوردار است، راهی برای حضور در ائتلاف همه‌جانبه ناتوی خاورمیانه‌ای ندارد. آن‌که که کشور سوریه در چندین سال گذشته و پس از بهار عربی، حضور شاخه‌های متعدد گروه‌های نیابتی نیابتی را در خاکش تجربه کرده و از به وضوح روشن است که در این ائتلاف احتمالی حضور نخواهد داشت.

قسمت اعظمی از روند تشکیل این ائتلاف، مبتنی بر فعال‌تر نمودن همان پروژه و طرح قدیمی «ایران هراسی» برای جلب نظر و دیدگاه بعضی از کشورهای منطقه به منظور شرکت در این ائتلاف می‌باشد و واضح است که اگرچه شکل‌گیری این ائتلاف با توجه به تجربه‌های گذشته این کشورها و نیز چالش‌های بسیار موجود بر سر راه آن، با اما و اگرهای بسیاری روبه‌رو خواهد بود. ولیکن نایست به طور کامل از تحولات مربوط به آن غافل گردید، بلکه در کنار چالش‌های درونی اعضای احتمالی این ائتلاف که

بدان اشاره گردید، دستگاه دیپلماسی می‌بایست با رصد دقیق تحولات مربوط، در راه خنثی کردن آن به
جد تلاش نماید.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

بخش اول: منطقه غرب آسیا	۱۷
مقدمه	۱۸
پیشینه منطقه گرابی	۱۹
منطقه چیست؟	۲۳
منطقه ژئوپلیتیکی	۲۵
الگوهای رابطه ژئوپلیتیکی	۲۶
آسیای غربی و حوزه جغرافیایی	۲۷
ویژگی های طبیعی غرب آسیا	۳۱
ویژگی های انسانی غرب آسیا	۳۴
ویژگی های ژئوپلیتیکی غرب آسیا	۳۶
الف: توسعه طلبی رژیم صهیونیستی اسرائیل	۳۸
ب: ماجراجویی های آمریکا در منطقه	۳۸
ج: شکل گیری گروه های تروریستی	۳۹
بازیگران جهانی موثر در غرب آسیا	۴۰
الف: بازیگری آمریکا در غرب آسیا	۴۰
یک: تضمین امنیت اسرائیل	۴۲
دو: استراتژی مهار و انزوای ایران	۴۳
سه: تضمین امنیت صدور نفت	۴۳

- ۴۳..... چهار: پیشبرد فرآیند صلح غرب آسیا
- ۴۴..... پنج: جلوگیری از گسترش نفوذ ایران در منطقه
- ۴۴..... ب: بازیگری روسیه در غرب آسیا
- ۴۶..... منطقه خلیج فارس
- ۴۷..... اقلیم: گرم و مرطوب
- ۴۹..... بازیگران منطقه‌ای موثر در غرب آسیا
- ۵۰..... الف: ترکیه و غرب آسیا
- ۵۱..... ب: عربستان و غرب آسیا
- ۵۲..... ج: ایران و تحولات منطقه
- ۵۵..... خلیج فارس و منطقه شکل‌گیری ائتلاف نظامی عربی
- ۶۱..... ترکیب جمعیتی کشورهای منطقه
- ۶۳..... ترکیب دینی و مذهبی کشورهای منطقه
- ۶۵..... نقش آفرینی ناتو در منطقه
- ۶۶..... الف: پایگاه‌های نظامی غربی در خلیج فارس
- ۶۷..... یک: پایگاه‌های نظامی در بحرین
- ۶۷..... دو: پایگاه‌های نظامی در عمان
- ۶۸..... سه: پایگاه‌های نظامی در عربستان سعودی
- ۶۸..... چهار: پایگاه‌های نظامی آمریکا و ناتو در کویت
- ۶۸..... پنج: پایگاه‌های نظامی آمریکا و ناتو در قطر

- شش: پایگاه‌های نظامی آمریکا و ناتو در امارات متحده عربی ۶۹
- ب: پایگاه‌های نظامی غربی در اطراف خلیج فارس ۶۹
- ارزیابی تعریف موسع از آسیای غربی ۷۱
- الف) همجواری و جغرافیای مشترک ۷۱
- دو: منافع و اولویت‌های امنیتی ۷۲
- سه: دیدگاه‌ها و ارزش‌های ناهمگون ۷۳
- چهار: نحوه رابطه و جایگاه در نظام بین‌الملل ۷۵
- یافته‌های تحقیق ۷۶
- یک: مناسبات بین بازیگران مرکزی و کانونی با یکدیگر ۷۶
- دو: مناسبات بین بازیگران مرکزی و کانونی با بازیگران نیمه پیرامونی ۷۷
- سه: مناسبات بین بازیگران مرکزی و کانونی با بازیگران پیرامونی ۷۸
- چهار: مناسبات بین بازیگران نیمه پیرامونی با بازیگران پیرامونی ۷۸
- غرب آسیا و امنیت ۷۹
- بخش دو: علل شکل‌گیری و تأثیرات ناتوی عربی ۸۱
- مقدمه ۸۲
- تاریخچه و زمینه طرح ایجاد ارتش عربی ۸۶
- یک: در دهه ۱۹۵۰ ۸۷
- دو: در دهه ۱۹۹۰ ۸۷
- سه: دهه دوم قرن ۲۱ ۸۷

۸۸.....	خوانشی مقدماتی بر طرح ناتوی عربی
۹۳.....	اهداف تشکیل ناتوی عربی
۹۸.....	کشورهای علاقمند به ائتلاف نظامی عربی در خلیج فارس
۹۸.....	الف: امارات متحده عربی
۱۰۰.....	یک: وضعیت نفت و گاز امارات
۱۰۶.....	دو: وضعیت کلی نیروهای نظامی امارات
۱۰۶.....	سه: ساختار فرماندهی نیروهای مسلح در امارات متحده عربی
۱۰۷.....	چهار: ظرفیت پرسنل، نیروهای مسلح امارات متحده عربی
۱۰۸.....	پنج: راهبرد نظامی امارات متحده عربی
۱۰۸.....	شش: رابطه امارات و اسرائیل
۱۰۹.....	هفت: برگزاری نمایشگاه و کنفرانس‌های نظامی - امنیتی
۱۱۱.....	هشت: گروه علمی / صنعتی «ایدج»
۱۱۲.....	بحرین
۱۱۶.....	یک: جزایر مهم بحرین
۱۱۷.....	دو: بنادر مهم بحرین
۱۱۷.....	سه: شهرهای مهم بحرین
۱۱۷.....	چهار: بندر منامه
۱۱۸.....	پنج: بحرین پایگاه نظامی قدرت‌های بزرگ
۱۱۹.....	شش: جدایی بحرین از ایران

- هفت: اهمیت بحرین ۱۲۳
- کشور عُمان ۱۲۴
- یک: نظام سیاسی عمان ۱۲۵
- دو: اطلاعات کلی و عمومی کشور عمان ۱۲۶
- سه: ژئوپلیتیک ۱۲۷
- چهار: ساختار سیاسی کشور عمان ۱۳۰
- پنج: وضعیت اقتصادی عمان ۱۳۵
- شش: وضعیت نظامی عمان ۱۳۶
- هفت: انواع هواپیماها و جنگنده‌های نیروی هوایی عمان ۱۳۶
- عربستان سعودی ۱۳۸
- رژیم سیاسی عربستان ۱۳۹
- کویت ۱۴۰
- یک: تاریخچه کویت ۱۴۲
- دو: نظام سیاسی کویت ۱۴۳
- سه: ساختار سیاسی کویت ۱۴۴
- چهار: اقتصاد کویت ۱۴۴
- پنج: اختلاف ایران - کویت - عربستان ۱۴۷
- عراق ۱۴۸
- وضعیت جغرافیایی کشور عراق ۱۵۰

الف: عوامل ژئوپلیتیکی	۱۵۰
شورای همکاری خلیج فارس (مجلس التعاون لدول الخليج الفارسیة)	۱۵۳
الف: شورای همکاری خلیج فارس و بیداری اسلامی	۱۵۵
ب: شورای همکاری خلیج فارس و ائتلاف سازی سیاسی علیه ج.ا. ایران	۱۵۶
ج: پیمان ابراهیم	۱۵۷
کارگزاران و عاملان اجرای طرح ناتوی عربی	۱۵۸
مؤلفه های تأثیر گذار سیاست خارجی تهاجمی ترامپ علیه ایران	۱۶۰
الف: مؤلفه های داخلی تأثیر گذار سیاست خارجی تهاجمی ترامپ علیه ایران	۱۶۰
یک: شخصیت ترامپ	۱۶۰
دو: وزارت امور خارجه	۱۶۲
سه: وزارت دفاع	۱۶۲
چهار: شورای امنیت ملی	۱۶۲
پنج: وزارت خزانه داری	۱۶۳
شش: کنگره	۱۶۵
هفت: اندیشکده ها	۱۶۶
هشت: رسانه ها	۱۶۷
ب: مؤلفه های خارجی تأثیر گذار سیاست خارجی تهاجمی ترامپ علیه ایران	۱۶۸
یک: اتحادیه اروپا	۱۶۸
دو: چین و روسیه	۱۶۹

- سه: اسرائیل ۱۷۰
- چهار: عربستان ۱۷۱
- پنج: تأثیر رفتارهای منطقه‌ای ایران بر سیاست خارجی تهاجمی ترامپ ۱۷۲
- جایگاه عربستان در نظم منطقه‌ای غرب آسیا ۱۷۴
- الف: اهداف عربستان سعودی از طرح ناتوی عربی ۱۷۶
۱. تغییر موازنه قدرت در منطقه ۱۷۷
۲. عکس‌العمل به نگرانی‌های ناشی از توافق هسته‌ای ایران با کشورهای غربی ۱۷۸
۳. مشروعیت بخشیدن به رهبری سیاسی جهان اسلام به ویژه کشورهای عربی ۱۸۰
- اهداف آمریکا، انگلیس و اسرائیل از طرح ناتوی عربی ۱۸۱
- یک: تأمین امنیت اسرائیل ۱۸۳
- دو: فرسایش توانمندی‌های کشورهای میزبان منطقه و نیاز آنها به حضور و حمایت آمریکا ۱۸۶
- سه: ایجاد بازار برای فروش تسلیحات نظامی ۱۸۶
- چهار: دستیابی به نفت ارزان قیمت ۱۸۷
- پنج: مشارکت در بازسازی کشورهای بحران زده ۱۸۸
- شش: مهار ایران (مؤلفه‌های ژئوپلیتیک، انرژی، ایدئولوژی و فناوری هسته‌ای) ۱۸۹
- بخش سوم: موانع شکل‌گیری ناتو و راهبردهای ج.ا.ایران ۱۹۵
- مقدمه ۱۹۶
- موانع شکل‌گیری اتحادیه منطقه‌ای در غرب آسیا ۱۹۷
- الف: نگاه متفاوت نسبت به امنیت و دشمن مشترک ۱۹۷

ب: نژادگرایی و ناسیونالیسم	۱۹۷
ج: اختلافات ارضی و هیدروپولیتیک	۱۹۸
د: تنش میان ایران و عربستان	۱۹۸
موانع شکل‌گیری ائتلاف نظامی عربی	۱۹۹
موانع تشکیل ناتوی عربی	۲۰۱
الف: مساله قطر	۲۰۳
ب: مساله قتل خاشقچی و سخت‌شدن پیوندهای آمریکا و عربستان	۲۰۴
پ: مقابله با جمهوری اسلامی ایران و تنش‌ها در میان کشورهای عرب بر سر این مساله	۲۰۵
ت: تشدید منازعه شیعه و سنی	۲۰۶
ترامپ و مساله ناتوی عربی	۲۰۶
نقش اسرائیل در ناتوی عربی	۲۱۱
وضعیت گفتمان‌های امنیتی ایران و کشورهای عربی در دوره یانه و شمال افریقا خاورمیانه و شمال افریقا	۲۱۴
راهبردها جمهوری اسلامی ایران برای تقابل با نقشه غربی-عربی -عبری ناتوی عربی	۲۱۹
نخست: ایجاد شکاف در میان کشورهای اصلی شکل‌دهنده اتحاد	۲۱۹
دوم: تقویت بنیادهای دفاعی و نظامی کشور با تاکید بر تنگه هرمز و خلیج فارس	۲۲۰
سوم: توجیه الزام ایجاد اتحادهای امنیتی با در نظر گرفتن سهم قدرت‌ها در منطقه	۲۲۱
جمع‌بندی	۲۲۴
نتیجه‌گیری	۲۲۵